

Novela *Animal Farm* s podtitulem *A Fairy Story* („Pohádka“), kterou George Orwell dopsal v předjaří roku 1944 a kterou po složitých námluvách s britskými vydavateli publikoval až o půldruhého roku později, u nás vstoupila ve známost pod názvem *Farma zvířat*. Na rozdíl od románové antiutopie *1984* stihla v českém prostředí pohotově vyjít ještě před komunistickým převratem – roku 1946 v překladu Jiřího Havelky – právě pod uvedeným titulem. Snahu toto symbolické dílo znovu zpřístupnit v podmínkách počínající okupace vojsky Varšavské smlouvy sledoval převod Jiřího Komárka *Zvířecí statek*, připravený a vysázený v roce 1969, bohužel s nástupem takzvané normalizace zničený. Napodruhé spatřil světlo světa až roku 1981 péčí exilového nakladatelství Index v Kolíně nad Rýnem. V samizdatovém provedení se rovněž šířil překlad Jiřiny Čechové nazvaný *Zvířecí farma*, porízený nicméně na základě německé verze.

Dnešní generace čtenářů pak budou podobnosti o tom, na jak vratkých nožkách stojí idea lidské rovnosti, znát především v překladu Gabriela Gössela (veršované pasáže přeložil Miloš Holub) z roku 1991. Ten – opět pod názvem *Farma zvířat* – od té doby vyšel ještě několikrát. Nyní se tedy příběh vrací na scénu jako *Zvířecí statek* a s románem *1984*, s nímž je celkovým vyzněním i určitými motivickými refrény nerozlučně spjat již v původní anglické podobě, poprvé tvoří volný diptych – a to jak osobou nového překladatele, tak typografickými prvky v dárkové výpravě obou děl pro čtenáře 21. století.

Přestože jeho útlejší součást slouží zároveň coby alegorie, principiálně usilující o co nejobecnější vyznění (byť se volbou postav i samotným dějem obrací k ruské revoluci z roku 1917 a degeneraci jejích cílů v podmínkách sovětského Ruska a pozdější vlády Velkého teroru), zasadil autor děj do Velké Británie. Odehrává se v blíže nespecifikované době, i když s ohledem na zmínky o elektrině a dalších vymoženostech – jakož i o nadále provozovaných koňských potazích – můžeme důvodně předpokládat, že tvůrčí záměr počítá s první polovinou 20. století. Při překladu tak stojíme před rozhodnutím, do jaké míry toto konkrétní místní i časové ukotvení zachovat. Rozhodně nelze modelové anglické reálie paušálně nahrazovat faktickými českými (a už vůbec ne aktualizovat děj posunem do současnosti), a tak se nabízejí pouze dvě možnosti: buď dění přiznaně ponechat na Britských ostrovech, anebo veškeré zjevné odkazy na ostrovní reálie univerzálně zobecnit pomocí nevtíravých alternativ v mateřském jazyce čtenáře. Jak vidno už z titulu knihy, rozhodli jsme se pro druhý postup a uplatnili ho v míře, kterou předešlé překlady díla užívaly jen nesystémově. Už výraz „farma“, jakkoli dnes bývá zhusta obecně užíván pro zemědělskou usedlost i v našem prostředí, je totiž zřetelně anglického, potažmo francouzského původu. U nás je však možné tentýž význam vyjádřit tradičním označením „statek“. Neobratně působící neshodný přívlastek pak nahrazujeme shodným a dostáváme se k výsledné podobě titulu, s jakým přišel také Jiří Komárek: *Zvířecí statek*.

A jelikož drobné zemědělství má i u nás staletou tradici, dá se čerpat z hojnosti zavedených lexikálních prostředků nejen při popisu jednotlivých součástí statku („polnosti“, „postrojovna“, „líheň“ atd.) s drobným využitím selských regionalismů („ječnišťata“, „kotule“), ale využívat i staročeských měr namísto moderních a poeticky poněkud omezujících jednotek metrických. V textu tedy měříme na couly, pídě, lokte, kroky či sáhy, objem vyjadřujeme věrteli nebo mázy a vážíme na (středoevropské) libry. Obdobně lze využít obrozenskými sběrateli dopracovaný fond lidové slovesnosti a ve vhodných situacích v souladu s původním významem podpořit pohádkové ladění jinak chmurné satiry. Proto se v textu dají přirozeně uplatnit větné konstrukce jako „Osud tomu chtěl...“, „Krutá zima to byla...“ či „A léta plynula...“, popřípadě kouzelné repetitivní frazémy typu „ne a ne“, „zas a znovu“ nebo „noc co noc“.

Samostatnou kapitolu představují použitá vlastní jména. Kýženeho zobecnění se v takovém případě nejsnáz docílí tím, že se původní anglické „mluvící“ jméno zvířecí či lidské postavy nahradí přibližným českým protějškem a pokud možno se uchová maximum přidružených významů. Ostatně jak tomu v mytologicky laděných textech většinou bývá, aktéři je neobdrželi náhodně. Mezinárodně srozumitelné jméno diktátorského čuníka Napoleona sice samosebou zůstává, ale například vepří věrozvěst Major zde vystupuje jako Starosta, koňský silák Boxer se mění v bájného Bivoje, kobyla Clover („jetel“) se stává Vojtěškou, výřečný Squealer nese jméno Pišta a psí trojlístek Bluebell, Jessie a Pincher se převtělil v oblíbené domácí trio Aida, Asta a Baryk. Z téhož důvodu bylo pak zapotřebí upravit i původní název statku (Manor Farm – Rychtářův dvůr), příjmení jeho majitele (coby ekvivalent velice běžného anglického příjmení Jones jsme vybrali zvukový protějšek Jonáš) a městečko, v jehož širším katastru usedlost leží (Willingdon – Polná).

Hned v úvodu knihy se seznamujeme se zvířecí hymnou, v originále nadepsanou *Beasts of England*. Vzhledem k tomu, že veškeré poukazy na Anglii náš překlad vědomě vypouští, bylo nezbytné píseň opět pojmenovat obecněji a obratněji (řešení „Tvorové z Čech“ nepřicházelo v úvahu). Nakonec si tedy povstalci prozpěvují „Chlupáče a opeřence“ – mimochodem anglický výraz *animal* na rozdíl od biblického třídění zahrnuje rovněž ptactvo, zatímco český úzus mezi zvířetem a ptákem kvůli počtu končetin stále pečlivě rozlišuje. I tento nepoměr jsme museli v překladu zohlednit. Bojová píseň z raných revolučních let Zvířecího statku je navíc autorem v textu připodobněna ke dvěma známým a co do stopy i rytmu poměrně rozdílným světovým šlágrům: *La Cucaracha* a *Clementine*. Pochopitelně je bylo možné ve vyprávění ponechat, poněvadž jejich melodie člověk tu a tam zaslechne i dnes, ale rozhodli jsme se poukázat na známější, a přitom neméně diametrálně odlišné popěvky „Generál Laudon“ a „Ach synku, synku“. Ani v tomto bodě nám nešlo o laciné přesazování do českého prostředí, nýbrž o snahu docílit toho, aby použité reálie na našeho čtenáře

působily podobně sarkasticky jako původní odkazy na čtenáře originálu před víc než tři čtvrtě stoletím.

Dalších náhrad si pozorný čtenář při četbě knihy zajisté povšimne sám. A širší čtenářská obec též sama posoudí, nakolik zvolený univerzální přístup svěžímu duchu alegorie, která se tak gogolovsky „směje přes slzy“, v novém znění prospěl.